

Posudok oponenta v inauguračnom konaní doc. Mgr. Dagmar Garay Kročanovej, PhD., za profesorku v odbore 2.1.27 slovenský jazyk a literatúra

S menom, vedeckou literárnovednou metódou a prvými publikačnými výstupmi inaugurantky doc. Mgr. Dagmar Garay Kročanovej, PhD. som sa stretol v roku 2007 vďaka jej knižne vydanej monografii *Nerозrezaná dráma* (Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2007, 171 s.), ktorú ako habilitačnú prácu som mal tú česť posudzovať. Výskum drámy realizovala na pozadí starších literárnohistorických názorov, ktoré ju vnímali v kontextoch epiky a lyriky ako menej dokonalý, významovo plyšší a tvarovo málo štruktúrovaný literárny druh. Problémom tohto hodnotiaceho stanoviska bolo, že dramatický text nehodnotili ako komplexnú dramatickú informáciu, ale viac-menej len ako „knižnú drámu“. Docentka Garay Kročanová si osvojila modernejší pohľad, ktorý dramatický text interpretačne rozširuje. Monografia spája v sebe dvojaké hľadisko – vydavateľsko-marketingové a dramaticko-historické. V prvom prípade máme do činenia s inšpiratívnou vydavateľskou reklamnou stratégiou, ktorú treba oceniť najmä v súvislosti s vydávaním odbornej literatúry, v druhom prípade sa v ňom zračí úsilie o presnosť vyjadrenia interpretovanej dramaticko-historickej látky. V pojme „rozrezávanie“ ide nielen o faktické rozrezávanie strán pôvodných vydaní drám z obdobia rokov 1945 – 1949, ale aj o faktické interpretačné „oprašovanie“ už „rozrezaných“ drám z tohto obdobia. Osobitne sa zameriava na hry, ktoré vyšli v tomto období knižne a boli inscenované. Skúma však aj drámy, ktoré sa na javisko nedostali (napr. J. Váhova hra *Prví a poslední*, Š. Žáryho divadelná feéria *Slnovraty*), ale aj tzv. „lyrické“ hry, realizované v podobe „libreta“ na základe básnického textu (napr. inscenovanie J. Kostrovej *Ave Evy*). Tieto dramatické diela potvrdzovali napredovanie slovenského divadelníctva smerom k avantgardným umeleckým projektom. Inaugurantka pri hľadaní periodizačných míľnikov povojnovej drámy narazila na známy problém vzťahu medzi mimoumeleckými spoločensko-politickými vývojovými etapami ľudských dejín a pohybom v oblasti umeleckých prejavov a koncepcií, s ktorým sa vyrovnáva každý kvalitný historik z umenovednej oblasti. Príkladom je tvorba Júliusa Barča-Ivana, ktorého Garay Kročanová považuje za najlepšieho slovenského dramatika 40. rokov 20. storočia, pričom si uvedomila, že ak by sme posudzovali jeho dramatické dielo z hodnotového hľadiska potom by do obdobia rokov 1945/49 patril len okrajovo, pretože jeho najlepšie diela (*Matka*, *Neznámy*) sú z vojnových čias, kým drámy *Veža* (1847) a najmä *Koniec* (1848) preberajú niektoré „časové“ hodnoty povojnového obdobia. Čo sa týka vymedzenia troch

dramatických línií uvedeného obdobia treba zdôrazniť, že ide o Kročanovej prínos do typológie slovenskej dramatickej tvorby v povojnovom období. Jej typológia je dobre premyslená, rešpektujúca rozhodujúce tematické, druhové a poetické charakteristiky dramatickej tvorby a súčasne je otvorená novým, jemnejším typológiám, ktoré môžu vzniknúť po dôkladnom materiálovom prieskume. Inaugurátka naznačila, v čom by mohol byť takýto prieskum užitočný: otvoril by tému existencionalnej drámy, drámy ideí, „lyrickej“ drámy, otázku genézy socialisticko-realistickej drámy, problém kritiky v oblasti dramatickej tvorby a divadla, kontext zahraničnej drámy inscenovanej a prekladanej v tomto období a i. Čo sa týka samotného spôsobu interpretácie dramatickej produkcie z obdobia rokov 1945/49, ten je v mnohom inšpiratívny. Predovšetkým by som chcel upozorniť na jej schopnosť uchopiť výpovednú dominantu hry a pomenovať jej umelecké kvality. Úsilie o presnosť postoja a hodnotenia ju vedie k analytickému rozboru nielen dobových kritik, korešpondenčného materiálu, rozličných archívnych dokumentov, ale napríklad aj k dramaturgickým analýzám viacerých variantov skúmanej drámy, ako napríklad Karvašovej hry *Meteor*. Vedecký prínos tejto monografie si všimli viacerí jej recenzenti, ale aj Literárny fond, ktorý druhú doplnenú verziu knihy ocenil v oblasti teatrológie za rok 2018.

Vo svojom úsilí zhodnocovať slovenskú dramatickú tvorbu z perspektívy modernizmu inaugurátka pokračovala aj po roku 2007. Dôkazom je kolektívna monografia *Dejiny slovenskej drámy 20. storočia*, do ktorej prispela dvoma kapitolami. V prvej sa venovala dramatikovi Júliusovi Barčovi-Ivanovi. Rozvinula modernistické postupy v jeho hrách, najmä kontamináciu výtvarných, filmových, dramatických, epických a lyrických postupov, ktoré boli v napätí s požiadavkami druhej „čistoty“ drámy. U Juraja Váha (druhá kapitola) sa zamerala na jeho autorskú invenčnosť a odvahu experimentovať, ktoré vyplynuli z jeho odvahy využívať inšpirácie z antickej drámy, Shakespeareovej dramatiky, Brechtovo epického divadla, existencializmu a absurdnej drámy. Z bohatého výskumného materiálu pripravila pre vysokoškolských študentov učebný text (*Základy teórie drámy*, 2022) a pre široký okruh záujemcov o divadelný život na Slovensku v 20. storočí napísala dve kapitoly do kolektívnej monografie *Dejiny slovenskej drámy 20. storočia* (Divadelný ústav SAV, 2011),

Začiatkom 90. rokov minulého storočia sa prezentovala odborne zorientovanými výskumnými sondami do ideových východísk a autorskej naturalistickej metódy spisovateľa Gejzu Vámoša v jeho románe *Odlomená haluz* (1934). Svoj autorský rukopis v značnej miere utužovala teoretickými názormi na literatúru a systémovým prístupom pri rozbere modernej slovenskej románovej epiky profesora Jána Števčeka. Upozornil by som na jej poznatky o

Vámošovom naturalistickom spôsobe zobrazenia európskeho Židovstva, ako aj na jej dôkladné analýzy ideových východísk autorových názorov z oblasti filozofie, medicíny a moderného židovského myslenia. Autorkin „vámošovský“ literárnovedný príspevok, ktorý vyšiel v európsky vysoko cenenom indexovanom časopise *Neohelicon* z roku 2005, možno vnímať aj ako podnet do nadregionálnej diskusie o chápaní vzťahu medzi realitou a fikciou a o slobode autorského vyjadrenia.

Vo svojej ďalšej odbornej literárnovednej práci inaugurantka zužitkovala domácu štrukturalistickú tradíciu, znalosť avantgardných smerov a bachtinovské a iné semiotické podnety. Dôkazom sú jej výskumné sondy do komplikovanej problematiky umeleckých avantgárd na Slovensku, osobitne do literárneho expresionizmu. Do kolektívnej monografie *Expresionizmus* (Bratislava : Kalligram, 2014) prispela synteticky zameranou štúdiou o tomto avantgardnom smere a jeho literárnych konkretizáciách na Slovensku.

Jednou z dôležitých úloh profesora slovenskej literatúry je prezentácia vlastného literárnovedného výskumu, ale aj výsledkov výskumných aktivít slovenskej vedy o literatúre a kultúre v zahraničí. Z tohto dôvodu vysoko oceňujem prezentácie doc. Garay Kročanovej nielen výsledkov vlastného vedeckého bádania, ale aj iných bádateľov o slovenskej literatúre a dráme medzivojnového a súčasného obdobia na prednáškových a výskumných pobytoch, konferenciách a sympóziách na zahraničných akademických i neakademických pracoviskách a inštitúciách. V tejto súvislosti by som pripomenul najmä štvorzväzkovú medzinárodnú kolektívnu publikáciu *History of the Literary Cultures of East-Central Europe*, v ktorej mala Doc. Dagmar Garay Kročanová ako jediná prispievateľka zo Slovenska publikovanú časť venovanú slovenskej literatúre a kultúre.

Pedagogicky sa inaugurantka sústreďuje na výučbu teórie a dejiny drámy, na nadstavbové literárnohistorické kurzy a kurzy orientované interpretačne a teoreticko-metodologicky, a to v bakalárskom, magisterskom a doktorandskom stupni všetkých troch typov štúdia realizovaných na Katedre slovenskej literatúry a literárnej vedy FF UK v Bratislave. Pripomenul by som aj jej pôsobenie ako lektorky slovenského jazyka na Univerzite v Bologni so sídlom vo Forlí, ktoré ju inšpirovalo k napísaniu učebnice slovenského jazyka v taliansky hovoriacom prostredí. Učebnica, ktorá vznikla v spolupráci s Barbarou Resutíkovou-Toppi (KROČANOVÁ-ROBERTS, Dagmar (70 %), RESUTÍKOVÁ-TOPPI, Barbora: *Slovenčina. Slovak. Slovacco*. Bologna: Bononia University Press, 2010, 303 s. ISBN 978-88-7395-564-1) sa používa na lektorátoch slovenského jazyka a kultúry na Univerzite v Ríme „La Sapienza“ a na Bolonskej univerzite so sídlom vo Forlí.

Výsledky inaugrantky v oblasti výskumu drámy a slovenskej literatúry v 20. storočí zaujali aj študentov, o čom svedčí značný počet bakalárskych, magisterských a doktorandských prác, ktoré vznikli pod jej vedením. Svoje výskumné iniciatívy úspešne rozvinula a prezentovala aj vo výskumných projektoch – zahraničných (4) a domácich (9).

Celkovo konštatujem, že inaugrantka doc. Mgr. Dagmar Garay Kročanová, PhD., je osobnostný a odborne vyzretý typ vysokoškolskej pedagogičky a vedkyne, ktorá spĺňa požadované kritériá na získanie akademického titulu profesor v odbore 2.1.27 slovenský jazyk a literatúra. Navrhujem, aby po úspešnom inauguračnom konaní jej bol udelený titul profesor v uvedenom odbore.

Košice 24. 8. 2022

prof. PhDr. Ján Gbúr, CSc.